

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Art & Architecture of Safavid Dynasty (Cont..)

عصر صفوی، عصر کمال و شکوفایی نبوغ معماری و شهرسازی در ایران است. زیباترین و با شکوه ترین آثار معماری ایران در همین دوره توسط معماران خلاق و هنرمندانی چون محمدرضا و علی اکبر اصفهانی آفریده شد. صفویان در بسیاری از موارد، به ویژه در هنر نقاشی، وارث هنر تیموریان هستند. در دوران سلطنت شاه طهماسب، یکی از جنبه‌های هنر نقاشی یعنی کتاب سازی به حد کمال رسید. خود شاه اوقات زیادی را برای آموختن نقاشی صرف می‌کرد. بیشتر هنرمندان برجسته آن عصر، از دوسیتان و ندیمان شاه محسوب می‌شدند. شاه طهماسب در تذهیب سرلوحه مهارت زیادی داشت. شاه عباس اول، چنین دل‌بستگی به نقاشی نداشت، در عوض توجه زیادی به معماری و شهرسازی داشت. از نظر ویژگی‌های فنی، هنر نقاشی در طول حکومت صفویان تغییراتی کرد. به عنوان مثال، به جای تصویر قهرمانان و اسطوره‌ها، به واقعیت‌ها و شرح زندگی مردان و زنان عادیب توجه زیادی شد. اصفهان در روزگار شاه عباس اول تا مرگ شاه عباس دوم برتر از همه شهرهای خاورزمین بوده‌است. در آن روزگار، با افزوده شدن کوی‌های (محلات) چهارگانه (عباس‌آباد، جلفا، گبرآباد و اسپهان) نمای پایتخت صفوی از قسطنطنیه هم بزرگ‌تر بود. شهر اصفهان در روزگار اوج شکوه خود ۱۳۷ کاخ، ۱۶۲ مسجد، ۴۸ مدرسه، ۲۷۳ حمام و ۱۲ گورستان داشت.

در دوران صفویه مرکزیت هنر به شهر تبریز آمد. و برخی از هنرمندان هم در شهر قزوین ماندگار شدند. اما اصل سبک نقاشی صفویه در شهر اصفهان بوجود آمد. در این دوره، دو مکتب نقاشی ظهور کردند: مکتب اول، به مکتب بهزاد نقاش معروف است و در تبریز شکل گرفت. در این کارگاه مهم‌ترین

فنون هنرهای کتاب سازی، خوشنویسی، تذهیب، صحافی و تصویر نگاری مورد توجه بود. تعداد قابل توجهی نقاش، خطاط و تذهیب کار، زیر نظر بهزاد به کار اشتغال داشتند. بسیاری از زیدستان و شاگردان بهزاد، بعدها از نقاشان معروف زمان خود شدند. نقاشی در کتاب‌ها و نسخه‌های خطی، در زمان شاه عباس اول از رونق افتاد و نقاشان به کشیدن تصویر ثروتمندان و شاهزادگان روی آوردند. به این ترتیب، مکتب دوم نقاشی دوره صفویه، معروف به مکتب رضا عباسی به وجود آمد. در زمان این شاه، روابط ایران با دیگر کشورهای اروپایی افزایش یافت و سفیران، سیاحان و هنرمندان این کشورها به اصفهان رفت و آمد می‌کردند. در زمان شاه عباس، یک مدرسه نقاشی تأسیس شد که استادان ایرانی و خارجی در آن به آموزش نقاشی پرداختند. در این دوره، کشیدن تصویر با رنگ‌های ساده بر دیوارها، بناها و استفاده از نقاشی برای تزئین بناها متداول شد. شاه عباس دوم به خاطر علاقه زیادی که به نقاشی غربی داشت. در نقاشی نقاشان دوران صفوی آشکار شدن تخصص آنها در این رشته بوضوح مشخص است. بهترین معرف از این دوره نقاشی های هستند که در عمارت چهل ستون و عالی قاپو کشیده شده است.

مینیاتورهای ایرانی، در دوره صفویه در شهر اصفهان، از سبک چینی جدا شده و قدم در راهی جدید نهاد. این نقاشان بعدها به سبک طبیعی متمایل شدند. رضا عباسی مؤسس سبک “مدرسه نقاشی صفوی” بود. در نقاشی های دوران صفوی دگرگونی بسیار عالی در نقاشی ایرانی رخ داد. طرح های این دوره یکی از بهترین و زیبا ترین و با سلیقه ترین طرح های نقاشان ایرانی است که نشان دهنده ذوق نقاشان ایرانی است. مینیاتورهای خلق شده در این دوره (مدرسه صفوی)، هیچکدام منحصراً با هدف مزین کردن کتاب ها کشیده نشده اند. سبک صفوی بسیار بهتر و ملایم تر از سبک مدرسه تیموریان (هراتی) و مخصوصاً سبک مغولی است. در دوره صفویه هنر خطاطی به کمال رسید، به خصوص خط نسخ، به خاطر توسعه علوم دینی بسیار رایج شد. در دوره ی شاه عباس، خوشنویسی پیشرفت زیادی کرد. علی رضات عباسی (تبریزی) و میرعماد، از خوشنویسان بزرگ آن زمان بودند.